

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

У статті висвітлено особливості інституційного врегулювання процесу управління якістю освітніх послуг у Великобританії. Схарактеризовано типи навчальних закладів та рівень автономії в управлінні якістю освітніх послуг у кожному з них. З'ясовано сутність понять «національні стандарти навчальних досягнень» та «стандарти навчальних досягнень середнього рівня». Розглянуто структуру національного курикулуму в сучасних умовах. Окреслено вимоги, яких має дотримуватися школа при здійсненні процедури внутрішнього оцінювання.

Ключові слова: управління, якість, освітні послуги, управління якістю освітніх послуг, інституційний рівень.

Постановка проблеми, її зв'язок із важливими завданнями. В умовах реформування освітньої системи в Україні, що відбувається на тлі значних соціально-економічних і політичних перетворень, особливого значення набуває забезпечення належної якості освітніх послуг. З огляду на це доцільним є вивчення і творче використання досвіду зарубіжних країн, зокрема Великобританії, яка відзначається високою якістю освітніх послуг, що надаються навчальними закладами, в тому числі й загальноосвітніми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Різні аспекти управління загальною середньою освітою Великобританії в межах дослідження широкого кола питань стали предметом розгляду таких науковців, як Г. Бутенко, В. Вознюк, К. Гаращук, О. Листопад, О. Локшина, О. Першукова, А. Сбруєва, Ж. Чернякова, І. Чистякова та ін. Незважаючи на значну кількість наукових розвідок, інституційний вимір управління якістю загальної освіти у Великобританії поки що не дістав належного висвітлення.

Формулювання мети статті. Мета статті – висвітлити особливості інституційного врегулювання процесу управління якістю освітніх послуг у Великобританії.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Управління якістю загальної середньої освіти на інституційному рівні поєднує внутрішнє оцінювання та підтримку вдосконалення діяльності навчального закладу і зовнішнє оцінювання, що охоплює моніторинг та інспектування. Міністерство освіти встановлює мінімальні національні стандарти навчальних досягнень (minimum national standards of achievement), стандарти навчальних досягнень середнього рівня (так звані «floor standards»), за якими оцінюються державні початкові та середні школи, а також складає таблиці успішності шкіл (schools performance tables).

На місцевому рівні управління якістю загальної середньої освіти здійснюється місцевими освітніми адміністраціями, проте обсяг владних повноважень зазначеного органу влади варіюється в залежності від типу навчального закладу. Певні типи навчальних закладів мають високий рівень автономії та значні владні повноваження у здійсненні внутрішнього оцінювання. У сучасних умовах середні загальноосвітні навчальні заклади за формою власності є державними та приватними. До державних належать:

- *субсидовані школи* (maintained schools), які фінансуються місцевими освітніми адміністраціями, що охоплюють: *громадські школи* (community schools), у яких кадрові питання вирішує місцева освітня адміністрація, так само як і контролює вступ на навчання; *фундаторські школи* (foundation schools), у яких вирішення кадрових питань та контроль за вступом на навчання належать до повноважень ради школи; *школи, якими опікуються благодійні організації*, переважно, релігійні (voluntary aided schools); *школи, що контролюються благодійними організаціями* (voluntary controlled schools), у яких, як і в громадських школах, місцева освітня адміністрація вирішує кадрові питання і контролює вступ на навчання;
- *академії* (academies), які підпорядковуються безпосередньо Міністерству освіти і не контролюються місцевими освітніми адміністраціями, а отже, мають вищий рівень автономії. До зазначеного типу навчальних закладів належать «конвертовані» академії («converter» academies), більшість із яких створена шляхом надання субсидованим школам (наприклад, громадським) статусу академій у межах дії ухваленого в 2010 році Закону «Про академії», та «спонсоровані» академії («sponsor-led» academies), створені за ініціативою лейбористського уряду протягом 1997–2009 років. В останніх, на противагу «конвертованим академіям», рівень навчальних досягнень, як правило, нижчий за встановлений центральним урядом стандарт навчальних досягнень середнього рівня («floor standard») [3].

Наголосимо, що національні стандарти навчальних досягнень сформульовані в національному курикулумі, що являє собою набір предметів та стандартів для учнів державних початкових і середніх шкіл. Інші типи навчальних закладів, зокрема академії і приватні школи, не зобов'язані керуватися національними стандартами. Для державних навчальних закладів у межах національного курикулуму встановлено предмети, обов'язкові для вивчення на різних етапах навчання (key stages), зокрема предмети, що становлять ядро курикулуму (математика, англійська мова, природничі науки) та інші предмети інваріативної частини (історія, географія, технології, музика, образотворче мистецтво та фізична культура тощо). Структуру національного курикулуму подано в таблиці 1.

Слід зазначити, що, крім національних стандартів, якість освітніх послуг, які надаються загальноосвітніми навчальними закладами, а також успішність діяльності навчальних закладів визначається стандартами навчальних досягнень середнього рівня («floor standards») – це кількість учнів школи, які досягли середнього рівня за результатами національних тестів SAT (Standard Assessment Test) або GCSE (General Certificate of Secondary Education). Так, наприклад «floor standard» 2011 року передбачав, що всі навчальні заклади повинні мати не менше 60 % учнів, які досягли рівня 4 або вище з математики та англійської мови, а також демонструвати прогрес у навчальних досягненнях, однак з 2014 року за ініціативою уряду мінімальна кількість учнів, які мали досягти означеного рівня, збільшилася до 65 %.

Структура національного курикулуму

Етапи навчання	Ключовий етап 1	Ключовий етап 2	Ключовий етап 3	Ключовий етап 4
Вік	5–7	7–11	11–14	14–16
Рік навчання	1–2	3–6	7–9	10–11
Ядро курикулуму				
Англійська мова	+	+	+	+
Математика	+	+	+	+
Природничі науки	+	+	+	+
Інваріативна частина				
Образотворче мистецтво	+	+	+	
Громадянське виховання			+	+
Інформатика	+	+	+	+
Технології	+	+	+	+
Іноземні мови		+	+	
Географія	+	+	+	
Історія	+	+	+	
Музика	+	+	+	
Фізичне виховання	+	+	+	+

Підкреслимо, що в основу визначення стандартів навчальних досягнень середнього рівня – «floor standards» – покладена думка про те, що кількісні показники покращення результатів навчальних досягнень учнів мають збільшуватися щороку. У цьому випадку головна увага приділяється досягненню учнями середнього рівня, однак нехтується той факт, що навчальний процес є нелінійним і неоднозначним, а школярі мають значні індивідуальні відмінності, і для деяких дітей досягнення нижче за «floor standards» також є значними [1]. Зазначимо, що станом на 2014 рік 195 середніх шкіл не досягли стандарту середнього рівня, що на 56 шкіл менше, ніж попереднього року [там само].

Повертаючись до розгляду типів навчальних закладів, зазначимо, що до приватних належать *незалежні школи* (independent schools), які мають повну автономію й не отримують прямого фінансування від держави.

Незаперечним є факт, що чим вищий рівень автономії навчального закладу, тим більшої ваги у процесі управління якістю освіти надається внутрішньому оцінюванню та процедурам вдосконалення діяльності навчального закладу.

Внутрішнє оцінювання є важливою складовою процесу управління якістю освіти, основою планування діяльності навчального закладу, його розвитку та вдосконалення. Головна відповідальність у процесі інституційного внутрішнього оцінювання та вдосконалення покладена на раду школи та директора навчального закладу. Незаперечним є факт, що при визначенні перспектив удосконалення діяльності навчального закладу адміністрація школи, зокрема директор та його заступники, мають орієнтуватися на показники його успішності. Отже, директор та його заступники здійснюють моніторинг та оцінку всіх аспектів роботи школи. Рада школи, у свою чергу, в межах здійснення контролю

за управлінням та реалізацією навчально-виховного процесу, наглядає за проведенням процедур моніторингу та оцінювання.

Здійснення процедури внутрішнього оцінювання передбачає дотримання школою низки вимог, зокрема:

1) процес внутрішнього оцінювання має бути безперервним і охоплювати всі шкільні програми;

2) процес внутрішнього оцінювання має містити:

- аналіз, інтерпретацію та використання даних про навчальні досягнення учнів;
- оцінку широкого спектру результатів навчання;
- оцінку різних аспектів діяльності навчального закладу (навчання, викладання, стратегічне планування, управління, лідерство та культура школи);
- оцінку шкільної системи управління якістю, що охоплює планування діяльності навчального закладу, розроблення шкільного курикулуму, професійну підготовку і розвиток учителів, налагодження співпраці та вдосконалення діяльності навчального закладу;
- оцінку спеціальних програм підтримки з допоміжним фінансуванням;

3) внутрішнє оцінювання має обов'язково охоплювати щорічно принаймні один навчальний предмет з національного курикулуму та принаймні один аспект управління навчальним закладом. Поточне оцінювання має бути інтегроване в усі шкільні програми на регулярній основі;

4) процес внутрішнього оцінювання має спиратися на ефективну методику оцінювання. З метою запровадження ефективних процедур оцінювання школі надається допомога члена регіональної лідерської команди;

5) процес внутрішнього оцінювання передбачає залучення персоналу навчального закладу, учнів, батьків та представників місцевої громади;

6) процес внутрішнього оцінювання має координуватися й керуватися шкільною командою з внутрішнього оцінювання. Команда має складатися з персоналу навчального закладу, учнів (за необхідності), представників батьківської громадськості / місцевої громади. Шкільна команда з внутрішнього оцінювання проводить регулярні засідання під керівництвом директора школи;

7) кожен член шкільної команди з внутрішнього оцінювання має дотримуватися кодексу поведінки стосовно конфіденційності інформації, яку отримує команда в результаті оцінювання. Кожен член команди має обов'язково підписати угоду щодо кодексу поведінки;

8) менеджери шкільних програм мають відстежувати прогрес у своїй сфері відповідальності та використовувати його як основу під час планування;

9) звіт щодо оцінювання такого компонента шкільного плану, як професійний розвиток, має містити індикатори потреб у професійному розвитку персоналу за цільовими групами (вчителі-початківці, нові вчителі у школі, директори шкіл та їхні заступники, які починають діяльність на цих посадах), зокрема знання, вміння та навички, якими необхідно оволодіти в межах шкільного плану. Звіт має містити інформацію про відповідність отриманих результатів професійного розвитку запланованим та план професійного розвитку персоналу на наступний рік;

10) шкільна команда з внутрішнього оцінювання зіставляти дані про відвідуваність і результати навчальних досягнень з результатами оцінювання для визначення рівня успішності діяльності навчального закладу та розроблення рекомендацій щодо пріоритетних напрямів діяльності закладу. Отримані результати мають бути покладені в основу наступного звіту, а рекомендації – використані під час планування;

11) шкільній команді з внутрішнього оцінювання надається підтримка з боку члена регіональної старшої команди зі шкільного управління, який здійснює контроль за процесом внутрішнього оцінювання [4].

Згідно з вимогами, спільно встановленими у 2004 році Міністерством освіти та Управлінням стандартів в освіті (Ofsted) у документі «Нові відносини зі школами: вдосконалення навчальних досягнень через процедури внутрішнього оцінювання та стратегічного планування» (A new relationships with schools: improving performance through school self-evaluation and development planning), школи мають відігравати активну роль в управлінні якістю та демонструвати інспекторам Ofsted не тільки здатність діагностувати сильні та слабкі сторони діяльності навчального закладу, але й готовність удосконалюватися.

Під час інспекторської перевірки Ofsted інспектори аналізують результати внутрішнього оцінювання навчального закладу. Школи мають надати інспекторам короткий звіт про результати внутрішнього оцінювання. До вересня 2011 року школи використовували стандартну форму внутрішнього оцінювання (self-evaluation form – SEF), однак з метою усунення бюрократичних перешкод Міністерство освіти звільнило навчальні заклади від обов'язкового використання SEF.

На сучасному етапі розвитку управління якістю освіти у Великобританії внутрішнє оцінювання шкіл передбачає збір та аналіз інформації як про індивідуальну успішність учнів, так і успішність навчального закладу в цілому. Зазначені дані зіставляються з даними про результати досягнень учнів з національних тестів (за наявності) та державних екзаменів. На основі цих даних Міністерство освіти здійснює моніторинг прогресу в досягненні національних стандартів та визначає необхідність інспектування окремих шкіл незалежною інспекцією Ofsted та проведення моніторингу місцевими освітніми адміністраціями навчальних закладів, що належать до їх юрисдикції. Отримані Міністерством освіти дані також використовуються школами для підтримки процедури внутрішнього оцінювання через низку аналітичних матеріалів, розроблених як на національному, так і на місцевому рівнях. Зазначені матеріали дають змогу школам оцінити успішність навчального закладу в цілому та успішність окремих груп у межах навчального закладу в порівнянні з іншими школами.

Інформаційний урядовий портал RAISE online (Reporting and analysis for improvement through school self-evaluation), який було створено в 2006 році, дає змогу здійснити інтерактивний аналіз інформації про результати навчальних досягнень учнів та успішність шкіл у цілому. Головним призначенням порталу RAISE online стала допомога навчальним закладам у проведенні внутрішнього оцінювання, надання інформації про вдосконалення діяльності шкіл усім зацікавленим сторонам (школам, місцевим освітнім адміністраціям, інспекторам, членам ради школи та іншим) й підтримка навчально-виховного процесу. Незалежні інспектори можуть використовувати розміщену на сайті інформацію для ознайомлення зі станом успішності з різних аспектів діяльності шкіл для підготовки до інспекторської перевірки, що передбачає:

- контекстуальну інформацію про навчальний заклад у порівнянні з іншими школами в межах країни;
- інтерактивні звіти та аналітичні доповіді щодо успішності та прогресу учнів на 1, 2 та 4 етапах навчання;
- аналітичні доповіді різних рівнів, що дозволяють вивчати успішність учнів зі специфічних предметів національного курикулуму на певному етапі навчання;
- інструменти управління даними, що дозволяють завантажувати та публікувати дані про учнів, створювати віртуальний шкільний простір та вчительські групи [2].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, на інституційному рівні управління якістю освітніх послуг передбачає внутрішнє оцінювання та вдосконалення діяльності навчального закладу. Дані щодо результатів внутрішнього оцінювання перевіряються незалежною інспекцією Ofsted та використовуються Міністерством освіти при складанні таблиць успішності, які потім оприлюднюються на сайті Міністерства. Частота інспекторських перевірок залежить від рівня успішності діяльності навчального закладу.

З огляду на нагальність творчого використання позитивних здобутків зарубіжного досвіду в практиці вітчизняних шкіл перспективи подальших розвідок убачаємо в розробленні рекомендацій щодо можливостей запровадження прогресивних британських ідей у процес управління якістю освітніх послуг в Україні.

Література

1. Assessment and reporting arrangements : Key stage 2 // National curriculum assessments. – Standards and testing agency, 2014. – 40 p.
2. RAISE online. Reporting and Analysis for Improvement through school Self-Evaluation [Electronic resource] / Ofsted ; Department for Education. – URL : <https://www.raiseonline.org/login.aspx?ReturnUrl=%2findex.aspx>
3. Teachers in England's Secondary Schools : Evidence from TALIS 2013 Research report / [J. Micklewright, J. Jerrim, A. Vignoles, A. Jenkins, R. Allen, S. Ilie, E. Bellarbre, F. Barrera & C. Hein]. – Department for Education, 2014. – 206 p.
4. The School Self-Evaluation Toolkit [Electronic resource]. – URL : www.det.nsw.edu.au.

О. В. Шаповалова

ОСОБЕННОСТИ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО УРЕГУЛИРОВАНИЯ ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ

В статье освещены особенности институционального урегулирования процесса управления качеством образовательных услуг в Великобритании. Охарактеризованы типы учебных заведений и уровень автономии в управлении качеством образовательных услуг в каждом из них. Раскрыта сущность понятий «национальные стандарты учебных достижений» и «стандарты учебных достижений среднего уровня». Рассмотрена структура национального курикулума в современных условиях. Указаны требования, которых должна придерживаться школа при осуществлении процедуры внутреннего оценивания.

Ключевые слова: управление, качество, образовательные услуги, управление качеством образовательных услуг, институциональный уровень.

PECULIARITIES OF THE INSTITUTIONAL REGULATING THE EDUCATIONAL SERVICES QUALITY MANAGEMENT PROCESS IN GREAT BRITAIN

The article highlights the peculiarities of the institutional regulation of the educational services quality management process in Great Britain. The types of educational institutions and the level of autonomy in the management of the quality of educational services in each of them are described, namely: maintained schools: community schools, foundation schools, voluntary aided schools, voluntary controlled schools; academies: "converter" academies, "sponsor-led" academies and independent schools.

The essence of the concepts "national standards of achievement" and "floor standards" is revealed. The structure of the national curriculum in modern conditions is described. The requirements obligatory for schools in implementing self-evaluation procedure are specified.

It is concluded that at the institutional level the educational services quality management involves internal assessment (self-evaluation) and improvement of the educational institution. Data regarding the results of self-evaluation is reviewed by the independent Inspectorate Ofsted and used by the Department of education in preparing schools performance tables later published on the website of the Department. The frequency of inspections depends on the level of success of the institution.

Taking into account the urgency of the creative use of positive achievements of foreign experience in the practice of native schools, the perspective directions for further research are seen in the development of recommendations regarding the opportunities for the introduction of progressive British ideas about quality management of educational services in Ukraine.

Key words: management, quality, educational services, quality management of educational services, institutional level.

УДК 378

О. Я. Заїка

МЕТОДИ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розглянуто методи розвитку художньо-творчих здібностей. Проаналізовано вплив емпатійно-мотивувального, емоційно-гностичного, критично-інтерпретаційного, креативно-сугестивного, проєктивно-експонувального блоків методів на розвиток художньо-творчих здібностей у майбутніх педагогів.

Ключові слова: методи, розвиток, художньо-творчі здібності, майбутні педагоги.

Постановка проблеми. Одним із стратегічних напрямів оновлення сучасної освіти є створення умов для формування творчої особистості майбутнього педагога, реалізації його природних задатків і можливостей в освітньому процесі ВНЗ.

Орієнтація на творчість є світоглядною установкою сучасного виховання і освіти. Разом з тим ця освіта обов'язково містить і навчання правил, законів, аксіом [1, с. 186].

Основний метод навчання творчості – це залучення до реальної діяльності, спрямованої на реальне визнання, яке має реальну цінність для людини. При розробці